

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-89-24>

УДК 330.341.1:378(477)

РОЛЬ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПОДОЛАННІ ДИСБАЛАНСУ МІЖ ЦИФРОВИМ ТА ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ УКРАЇНИ

THE ROLE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN OVERCOMING THE IMBALANCE BETWEEN THE DIGITAL AND INNOVATIVE DEVELOPMENT OF UKRAINE

Хомицький Михайло Вікторович

аспірант,

Луцький національний технічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-4205-7010>**Khomytskyi Mykhailo**

Lutsk National Technical University

Стаття присвячена дослідженню впливу цифровізації на інноваційний розвиток економіки. Встановлено, що Україна характеризується середнім рівнем мережевої готовності та низьким рівнем інноваційного розвитку, що свідчить про наявність дисбалансу між цифровим потенціалом та його інноваційною реалізацією. Обґрунтовано, що зазначений дисбаланс зумовлений недостатньою ефективністю трансформації цифрових можливостей у інноваційні результати. Доведено важливу роль закладів вищої освіти у формуванні людського капіталу та інноваційного потенціалу і висвітлено їх роль у подоланні дисбалансу між цифровим та інноваційним розвитком. Запропоновано основні напрями участі закладів вищої освіти у подоланні виявленого дисбалансу, зокрема через розвиток цифрових компетентностей, посилення науково-дослідної діяльності, трансфер технологій, розширення співпраці з бізнесом.

Ключові слова: цифрова економіка, цифровізація, індекс мережевої готовності, глобальний індекс інновацій, заклад вищої освіти.

The article is devoted to the study of the impact of digitalization on the innovative development of the economy and the determination of the role of higher education institutions in bridging the gap between digital and innovative development. The relevance of the topic is due to the growing importance of digital technologies as a driver of economic growth and the presence of an imbalance between the level of digital readiness and the innovative development of Ukraine, which limits the effectiveness of the implementation of digital potential. The methodological basis of the study is the methods of analysis and synthesis, comparative analysis, grouping (the method of equal intervals), as well as the graphical method. The information base was the scientific works of domestic and foreign researchers, as well as statistical data of the Networked Readiness Index and the Global Innovation Index. As a result of the study, it was established that Ukraine is characterized by an average level of network readiness and a low level of innovative development, which indicates the presence of a structural imbalance between digital potential and its innovative implementation. It was found that digitalization and innovation are interrelated, but in Ukraine there is insufficient efficiency in transforming digital opportunities into innovative results. It is proven that higher education institutions play an important role in overcoming this imbalance as key institutions for the formation of human capital, the development of innovative potential and the generation of new knowledge. The main areas of participation of higher education institutions in ensuring the digital and innovative development of the economy are substantiated, in particular through the formation of digital competencies, the development of scientific and research activities, technology transfer, the creation of innovative ecosystems, strengthening cooperation with business and the development of entrepreneurial culture. The practical value of the results lies in the possibility of their use in the formation of state policy in the field of digitalization and innovative development, as well as in improving the development strategies of higher education institutions.

Keywords: digital economy, digitalization, Networked Readiness Index, Global Innovation Index, higher education institutions.

Постановка проблеми. Цифровізація нині відіграє важливу роль в економічному розвитку. Вона сприяє формуванню цифрової економіки, підвищенню ефективності діяльності суб'єктів господарювання та зміцненню їх конкурентних позицій. Цифровізація створює передумови для розроблення нових продуктів і послуг, виступаючи важливим чинником інноваційного розвитку. Водночас в Україні спостерігається розрив між рівнем цифрового та інноваційного розвитку. Це свідчить про наявність перешкод у трансформації цифрового потенціалу в інновації.

Цифровізація безпосередньо пов'язана з використанням цифрових технологій та впровадженням нових цифрових рішень, що зумовлює необхідність постійного нарощення людського капіталу та формування сучасних компетентностей у працівників. За таких умов особливого значення набувають заклади вищої освіти, які забезпечують підготовку фахівців, здатних працювати в умовах цифрової економіки та генерувати інновації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку цифрової економіки, її впливу на інновації та пошуку шляхів активізації цих процесів є предметом активних наукових досліджень. Кулинич М. Б. досліджувала сутність цифрової економіки і тенденції її становлення, а також цифровізацію і її вплив на діяльність організацій [1].

Портной Є. В. вивчав взаємозалежність цифровізації та інноваційної діяльності й довів, що цифровізація стимулює інновації [2]. Тимошенко Н. Ю. та Шабанова М. А. також вважають цифровізацію вагомим чинником активізації інноваційної діяльності, але у своїх дослідженнях виявили, що в Україні цей позитивний вплив є недостатньо вираженим [3].

Лян і Йін виявили позитивний вплив вищої освіти на інноваційний і економічний розвиток [4]. Бреус С. В. та Лишко М. В. також відзначають наявність позитивного впливу вищої освіти на інноваційний розвиток та наголошують на необхідності налагодження продуктивної взаємодії між ЗВО та бізнесом [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових публікацій, недостатньо розкритими залишаються питання взаємозв'язку між рівнем цифрового та інноваційного розвитку, а також ролі ЗВО у цьому. Особливу увагу привертає роль ЗВО як вагального чинника формування людського капіталу та інноваційного потенціалу в умовах цифрової економіки.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження ролі ЗВО у розвитку цифрової економіки та подоланні розриву між рівнем цифрового та інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цифровізація виступає основою цифрового розвитку та становлення цифрової економіки і представляє собою «процес впровадження цифрових технологій, генерації, обробки, передавання, зберігання та візуалізації даних у різні сфери людської діяльності» [1, с. 58].

Передумовою цифрового розвитку країни є готовність використовувати цифрові технології для розвитку економіки і суспільства. Готовність країни використовувати цифрові технології можна оцінити за допомогою індексу мережевої готовності (Networked Readiness Index). Даний показник фактично відповідає на питання, наскільки країна спроможна жити і розвиватися в цифрову епоху.

Результати дослідження свідчать, що лідируючі позиції у світі за індексом мережевої готовності 2025 посідали США, Фінляндія, Сінгапур, Данія, Швеція, Нідерланди, Німеччина, Велика Британія, Швейцарія та Південна Корея (табл. 1). Україна їм помітно поступалася і займала лише 46 місце в рейтингу серед 127 економік світу.

Значення індексу мережевої готовності для України становило 54,30, що було на 31,4 % менше, ніж у лідера – США та у 3,7 рази більше, ніж у аутсайдера – Бурунді. Найближчими сусідами України за даним показником виявилися Таїланд, Індія, Сербія та Уругвай.

Якщо поділити економіки за значенням індексу мережевої готовності на три групи (низьке значення, середнє і високе) з використанням методу рівних інтервалів, то Україна потрапляє до групи країн з середнім значенням.

Цифровізація стимулює інноваційну діяльність [2]. Можна сказати, що цифрові технології виступають інструментом, а інновації – результатом і стимулом подальших змін. Тому, оцінюючи рівень цифровізації, необхідно приділяти увагу і інноваційному розвитку.

Спроможність країни до створення, впровадження і комерціалізації інновацій можна оцінити за допомогою глобального індексу інновацій (Global Innovation Index).

Результати дослідження свідчать, що лідируючі позиції в світі за глобальним індексом інновацій посідають Швейцарія, Швеція, США, Республіка Корея (Південна Корея), Сінгапур, Велика Британія, Фінляндія, Нідерланди та Данія (табл. 2).

Таблиця 1

Індекс мережевої готовності 2025

Місце в рейтингу	Економіка	Бал
1	США	79,13
2	Фінляндія	75,82
3	Сінгапур	75,46
4	Данія	75,14
5	Швеція	75,09
6	Нідерланди	75,08
7	Німеччина	74,12
8	Велика Британія	73,85
9	Швейцарія	73,63
10	Республіка Корея (Південна Корея)	72,38
44	Таїланд	54,54
45	Індія	54,43
46	Україна	54,30
47	Сербія	54,15
48	Уругвай	54,04
126	Мавританія	23,03
127	Бурунді	14,76

Джерело: сформовано автором на основі [6]

Україна посідає 66 місце серед 139 економік. Значення глобального індексу інновацій для України становить 29,7, що у 2,2 рази менше ніж у лідера рейтингу Швейцарії та у 2,5 рази більше ніж у аутсайдера.

Якщо поділити економіки за значенням глобального індексу інновацій на три групи (низьке значення, середнє і високе) з використанням методу рівних інтервалів, то Україна потрапляє до групи країн з низьким значенням. У результаті в матриці мережевої готовності та інновацій Україна посідає позицію: середня мережева готовність; низькі інновації (рис. 1).

Результати свідчать про наявність дисбалансу між рівнем цифрового розвитку та інноваційною активністю України. Зокрема, Україна, маючи середній рівень мережевої готовності, демонструє низькі показники інноваційного розвитку, що може вказувати на недостатню ефективність трансформації цифрового потенціалу в інноваційні результати. Про це свідчать і результати досліджень Тимошенко Н. Ю. та Шабанова М. А., які виявили, що цифровізація є чинником розвитку інноваційної діяльності, проте в Україні на даний момент має низький вплив і не активі-

зує належним чином інноваційні процеси [3]. Причинами цього є: слабкий зв'язок між освітою, наукою і бізнесом; недостатній рівень розвитку інноваційної інфраструктури (венчурного фінансування, технопарків); нестабільна інноваційна політика держави; відсутність національної інноваційної системи; брак прозорих механізмів реалізації інновацій та низький попит на них на внутрішньому ринку; адаптаційний характер цифровізації (цифрові технології переважно використовуються для оптимізації існуючих процесів, а не для створення інновацій).

Цифровізація та інновації формують нову економічну реальність, у якій людські ресурси і знання набувають особливої вагомості. Відповідно виникає необхідність у пошуку шляхів нарощення людського капіталу в Україні, підвищенні рівня знань та компетентності працівників. Це привертає увагу до ЗВО, які займаються підготовкою висококваліфікованих фахівців, здатних працювати в умовах цифрової економіки, генерувати інновації та забезпечувати успішне їх практичне впровадження. Лян і Йін зазначають, що вища освіта безпосередньо впливає на інноваційний і економічний розвиток країни [4], оскільки сприяє

Таблиця 2

Рейтинги глобального індексу інновацій 2025

Місце в рейтингу	Економіка	Бал	Ранг за групою доходу	Регіональний ранг
1	Швейцарія	66,0	1	1
2	Швеція	62,6	2	2
3	США	61,7	3	1
4	Республіка Корея (Південна Корея)	60,0	4	1
5	Сінгапур	59,9	5	2
6	Велика Британія	59,1	6	3
7	Фінляндія	57,7	7	4
8	Нідерланди	57,0	8	5
9	Данія	56,9	9	6
10	Китай	56,6	1	3
64	Чорногорія	29,8	14	34
65	Йорданія	29,7	5	11
66	Україна	29,7	15	35
67	Албанія	29,6	16	36
68	Уругвай	28,8	47	4
138	Ангола	13,0	37	31
139	Нігер	11,9	11	32

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Інновації	Висока			
	Середня			
	Низька		Україна	
		Низька	Середня	Висока
Мережева готовність				

Рис. 1. Матриця мережевої готовності та інновацій

Джерело: сформовано автором

нарощенню людського капіталу, займається продукуванням результатів науково-дослідницької діяльності, передачею знань.

ЗВО можуть виступати центрами наукових досліджень і розробок і сприяти створенню інновацій. Вони відіграють важливу роль у формуванні інноваційного мислення, підприємницьких навичок та цифрової компетентності у здобувачів. Для цього вітчизняним ЗВО необхідно пристосувати освітні програми до вимог цифрової економіки, інтегрувати сучасні технології у навчальний процес, провести цифрову трансформацію. При цьому ЗВО потрібно не просто реагувати на зміни, а активно їх формувати, виступати драйверами цифрової трансформації національної економіки, зорі-

єнтованої на активний інноваційний розвиток.

Можна виділити наступні основні напрями, за якими ЗВО можуть сприяти цифровізації та інноваційному розвитку бізнесу та національної економіки:

1. Формування людського капіталу. ЗВО забезпечують підготовку фахівців із цифровими компетентностями, аналітичним мисленням, здатністю до інноваційної діяльності.

2. Розвиток науково-дослідної діяльності. Університети проводять фундаментальні і прикладні дослідження, результати яких є основою для розробки нових технологій та інновацій.

3. Трансфер технологій і комерціалізація знань. ЗВО здійснюють трансфер результатів

наукових досліджень у бізнес-середовище за допомогою патентів, стартапів, інноваційних проєктів, через співпрацю з підприємствами.

4. Формування інноваційних екосистем. Навколо ЗВО можуть формуватися кластери, технопарки, інкубатори, стартап-центри, які об'єднують освіту, науку і бізнес.

5. Цифровізація освітнього процесу може здійснюватися через впровадження онлайн-платформ, дистанційного навчання, штучного інтелекту тощо.

6. Співпраця з бізнесом. ЗВО налагоджують співпрацю з підприємствами через спільні проєкти, дуальну освіту, стажування та підготовку фахівців відповідно до потреб ринку.

7. Розвиток підприємництва та стартап-культури. ЗВО сприяють створенню стартапів, підтримують інноваційні ідеї дослідників і здобувачів вищої освіти.

8. Участь у формуванні державної політики. Університети приймають участь у розробленні стратегій цифровізації та інноваційного розвитку.

9. Інтеграція у міжнародний науковий і освітній простір. ЗВО забезпечують обмін знаннями, участь у міжнародних проєктах і трансфер передових цифрових практик.

Висновки. Цифровізація є важливим чинником активізації інноваційної діяльності та розвитку цифрової економіки. Проте в Україні мають місце перешкоди у трансформації цифрового потенціалу в інноваційні результати. Для вирішення даної проблеми потрібно налагодити ефективну взаємодію між освітою, наукою та бізнесом. Важливу роль у цьому процесі відіграють ЗВО як суб'єкти формування цифрових знань, інновацій та людського капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кулинич М. Б. Тенденції становлення цифрової економіки в глобальному економічному просторі. *Modern Economics*. 2019. № 16. С. 57-63. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V16\(2019\)-08](https://doi.org/10.31521/modecon.V16(2019)-08)
2. Портной Є. В. Вплив цифрової трансформації на інноваційну діяльність підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 4 (51). С. 368-375. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-52>
3. Тимошенко Н. Ю., Шабанова М. А. Розвиток інноваційної діяльності в умовах цифровізації. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-30>
4. Liang Q., Yin F. Spatiotemporal coupling relationship between higher education and economic development in china: based on interprovincial panel data from 2012 to 2023. *Sustainability*. 2024. Vol. 16. No. 16. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/16/16/7198>
5. Бреус С. В., Лышко М. В. Основні аспекти управління інноваційною здатністю закладів вищої освіти. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-34>
6. Network Readiness Index 2025. URL: <https://download.networkreadinessindex.org/reports/data/2025/nri-2025.pdf>
7. Global Innovation Index 2025. URL: <https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2025/en/index.html>

REFERENCES:

1. Kulynych M. B. (2019). Tendentsii stanovlennia tsyfrovoy ekonomiky v hlobalnomu ekonomichnomu prostori [Trends in the formation of the digital economy in the global economic space]. *Modern Economics*, no 16, pp. 57-63. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V16\(2019\)-08](https://doi.org/10.31521/modecon.V16(2019)-08) (in Ukrainian)
2. Portnoi Ye. V. (2024). Vplyv tsyfrovoy transformatsii na innovatsiinu diialnist pidpriemstv [The impact of digital transformation on the innovation activity of enterprises]. *Stalyi rozvytok ekonomiky – Sustainable economic development*, no 4 (51), pp. 368-375. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-52> (in Ukrainian)
3. Tymoshenko N. Yu., Shabanova M. A. (2021). Rozvytok innovatsiinoi diialnosti v umovakh tsyfrovizatsii [Development of innovative activity in the context of digitalization]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vyp. 29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-30> (in Ukrainian)
4. Liang Q., Yin F. (2024). Spatiotemporal coupling relationship between higher education and economic development in china: based on interprovincial panel data from 2012 to 2023. *Sustainability*, vol. 16, no 16. Available at: <https://www.mdpi.com/2071-1050/16/16/7198>
5. Breus S. V., Lyshko M. V. (2022). Osnovni aspekty upravlinnia innovatsiinoiu zdatnistiu zakladiv vyshchoi osvity [Key aspects of managing the innovative capacity of higher education institutions]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vyp. 35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-34> (in Ukrainian)

6. Network Readiness Index 2025. Available at: <https://download.networkreadinessindex.org/reports/data/2025/nri-2025.pdf>

7. Global Innovation Index 2025. Available at: <https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2025/en/index.html>

Дата надходження статті: 01.07.2026

Дата прийняття статті до публікації: 24.08.2026

Дата публікації статті: 15.09.2026